

HÉTFALUSI

Szerkesztők: Hochbauer Gyula, Kovács Lehel István

X. évfolyam 10. (522.) szám

Független művelődési és helytörténeti havilap

2004. október 29. – péntek

Alapította és szerkesztette (1906–1911):
dr. Fekete Endre és Kiss Béla

Egy TV-műsor függeléke

2004 szeptemberének végén Brassó vidékén filmezett a Duna TV stábja. (Boszogi János rendező, Gaál Zoltán, Szabó Emese riporterek). Az ekkor készített filmmel indult a nagyszabású *Magyarok* című sorozat, melyben rendre egy-egy magyarlakta térséget mutatnak be. A műsort szeptember 26-án délelőtt 11-től sugározták és október 3-án ismételték.

Érkezésük előtt jelezték, hogy a négyfalusi piacot is látni szeretnék és érdeklőket a hagyományos táplálkozás. Akkor lapoztam rá *Bálint András* Tízfalu monográfiájának erre a fejezetére és gyűjtöttem pár négyfalusitól az itthoni étkezési szokásokról.

A táplálkozás

A barcasági csángó ember télen-nyáron kemény munkát végez, ezért jól is táplálkozik. Legfontosabb tápláléka a kenyér, melyet a nap minden órájában jó étvágyal fogyaszt. Különböző kiskorában megszokhatta, mivel édesanyja iskolás gyermekét egy karéj kenyérral indította útnak. A csángó asszony a kenyeret búza- vagy rozsnéha árpalisztnak az összevegyítésével maga süti. A tészta kovással kelteti. Ha kicsiny a ház tája, hat, ha nagyobb, úgy nyolc-tíz kenyeret süt. A sütőkemence hevítését nagy szakértelemmel végzi, s erre a célra bakócot és a gazda által előre elkészített sütésre való fát használ. A kemencéből kiszedett kenyeret késsel megverik, tekenőbe helyezik és ha kihűl, a pincébe viszik le. Csak a megkezdett kenyér van a kamrában vagy az ereszen a kis asztalon, letakarva a „merenderóval.”

A kenyéren kívül gyakori a „pulizskának” a fogyasztása. Ezt inkább vacsorára készítik és édes- vagy verttejjel, túróval, sós tejjel, disznóhússal eszik. Levessel csak akkor, ha savanyú. A pulizskát a román síkságon termelt kukorica lisztjéből főzik, mivel az sárgább és izletesebb. A saját termésű kukoricát darálva vagy lisztül sertéshizlálásra használják.

A húsközül első helyen áll a disznóhús. Alig van ház, ahol 1-2 disznót ne ölnének, s

nem ritka hely, ahol a füstön ne lógna 2-3 szalonna. A gazda az aprólékosan ízletesen dolgoztatja fel, amelyből „kóstolót” küldöz a legközelebbi hozzátartozóknak, s igaz öröme szolgál, ha azt hallja, hogy: „Megadta a módját, mint Papp Jánosné a májosnak” – ami a legnagyobb dicséret. A füstölt disznóhúst télen fogyasztják el. A szalonna inkább nyári táplálék, s a hiedelem szerint addig nem is kezdik meg, amíg a kakukk meg nem szólal, mert különben gyorsan megavasodik. A marhahús nyáron kerül az asztalra, úgyszintén a majorsághús is, rendszeresen vasárnap és ünnepnapokon. Nyáron még becsben van a berbécshús. Ebből készül a vacsora a munkából hazatérők számára. Előfordul az is, hogy a gazdaasszony a kapásoknak füstölt disznóhúsból főz levest.

Nagy hasznát veszik a tehénnek és a bivalynak, s ezek gondozására nagy súlyt helyeznek. A tej, vaj és túró fontos kiegészítő része táplálkozásuknak. Nagy szerepet játszik még az ételek készítésénél a burgonya, káposzta, lencse, borsó és paszuly. Kedvenc ételük a „könyödörös”, a húsgombóc-leves, úgyszintén a „galuskás káposzta”, hús- és kásátelével.

Ha a látogató véletlenül éppen étkezés alatt érkezik, úgy azzal köszönt be: „Isten áldja magikat és az eledelüket.” Mire a gazda részéről a válasz: „Része legyen benne.” A meghívott erre így szokott felelni: „Köszönöm, Isten áldásával a miénk már megvolt / vagy meglesz.”

A csángó ember itala munkaidő alatt a pálinka, melyet a háziasszony készít szpiritusz és víz összevegyítése által. Ha a kocsmába figyeljük meg, ott bor vagy sör mellett intézik el ügyes-bajos dolgaikat, vagy isznak áldomást eladás és vétel alkalmával. Ritka az olyan csángó ember, aki csak azért keresi fel a kocsmát, hogy igyék. Aki pálinka mellett mulat, azt részeges embernek tartják.

*

A táplálkozás ideje más nyáron és más télen. A kapások, kaszások és aratók, akik a kora reggeli órákban állnak munkába, az

Tomos Tünde: Bácsfalusi utcarészlet, 2004

elindulás előtt egy karéj kenyeret, a férfiak egy deci, a nők egy pohár pálinkát kapnak be. A reggelit akkor fogyasztják el, amikor a gyárak fűjnek. Ez általában szalonna, túró, főtt tojás, hagyma és retek, melyekhez ismét kijár a porció pálinka. Az ebédre a déli harangzó adja meg a jelt. Ekkor a pálinka után valamilyen levest, zöldfuszulyka- vagy salátalevest rántottával, vagy tejet esznek pulizskával. Ezenkívül a háziasszony előveszi a kenyeret és túróval kínálja meg nyomtatékul a falatozókat. Uzsonnára pálinka, kenyér és szalonna a rendes táplálék. Uzsonna után a háziasszony hazamegy, hogy meleg levessel várja haza a dolgozókat. A csángó család mindig együtt étkezik munkásaival.

*

Egészen más a táplálkozás télen. A gazda, aki korán elmegy a szekérrel, egy korty pálinkát hajt fel az üvegből, azután hideg húst fal kenyérral. Reggelire a háziasszony felmerendél a szőrtarisnyába (zabosba) szalonnát, kenyeret. A háziak tejet, kávé, teát vagy cibret esznek. A gazdát, aki délen kerül haza, forró leves várja. Az uzsonna télen elmarad, s már 6 órákor megvacsoráznak, ami legtöbbször disznóhús és tej. Ha kötéssel vagy guzsallyal jönnek a házhoz, a vendégeket főtt kukoricával vagy sült krumplival és káposztalével kínálják

meg. A sült ptyókát tréfásan *suszterpánkónak* hívják.

Disznóöléskor nem csapnak nagy lakomát. Ilyenkor a reggeli csak annyiban tér el a szokástól, hogy a leülés és feldarabolás után most melegített mézes pálinkát isznak és a sült pásztorpecsenye, a hosszúhús kerül az asztalra, cikakáposztával. A keresztelő, mátkaság és lakodalmak alkalmával annál nagyobb kanállal esznek.

Hochbauer Gyula

Ételek

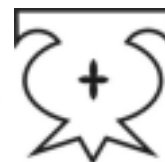
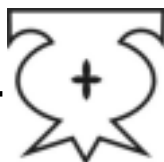
Gyermekkoromban a mezőre szalonnát, túró, tojást, lesütött húst, lekvárt merendéltek.

Volt, hogy aratáskor a mezőre aszalt almát vittek, főzve, hideg pulizskával.

Kaszálni az erdőre savanyú tejet, szalonnát, tojást, kenyeret, gyümölcsöt, pálinkát (szilva, körte), ribizlibort vittek.

Csépléskor levágtak juhot, berbécset. A gazdának külön fazaka volt erre a főzésre. A szomszédoktól összekérték az asztalokat, székeket. Lucskoskáposzta volt, s tárkonyos leves a nyárikonyhákban.

Tóthpál Mihály, 62 éves, Bácsfalva

Mese három almáról és egy szemüvegről

Az emberek szedik az érett almát. Egy kislány is felmászott a fára, hogy szedhesse a finom gyümölcsöt, de mikor meglátta, hogy milyen pirosak és kíváncsatosak, hármát bevitt a szobájába és letette egy kockás könyvre, hogy ne-hogy valami bajuk essen.

Később, amikor a kislány öccse belépett és megpillantotta az almákat, beléjük akart harapni. De az almák megszöktek.

– Segítség! – kiáltották. – Meg akarnak enni!

Végül nem sikerült elmenekülniük, mert a kisfiú hamar utánuk kapott. Felvette, megmosta és visszatette a kockás könyvre. De mivel kicsi gyerek volt, azt gondolta:

– Lehet, hogy az almák azért akartak elszaladni, mert nem láttak és megijedtek.

Ezért levette szeméről a szemüvegét, és odahelyezte a kockás könyvre. És ki-osont a szobából. Most már csak a sutogás hallatszott, mert az almák tanakodtak:

– Csak ki kell jutnunk innen – mondta a legokosabbik alma.

– De hogyan? – kérdezték a többiek.

– Az én tudományaim szerint ez az út a királyi palotához vezet.

– Na, hát akkor menjünk! – mondták.

El is indultak, de nagyon óvatosan. Később, amikor a kislány bement a szobájába, megijedt:

Kiss Árpád naplója

Szept. 25. Reggel érkezünk Budapestre. Lőrincz Sárahoz mentünk, ki nagyon szívesen fogadott, ott ebédelünk, igen jó ebéd volt, ott meg is fürödtem. Dél előtt voltam a kereskedelmi bankban, megállapodtunk a betétek fizetését illetőleg. Budapesten csináltattam egy bélyegzőt festékpárnával. Délután vásároltunk. Én egy kalapot 15 K-ért, Margit kabátot 150 K-ért, Berti kabátot 140 K-ért, Margit kalapot 28 K-ért. Magamnak nyak- és kézgallért 4 K-ért. Ott háltunk egy vendéglőben, az éjjeli szállítás 7 K. Östve ott volt Tóthpál István.

Szept. 26. Reggel 8 órakor indultunk Gyarmatra. Odaértünk du. 4-kor. Jól utaztunk.

Szept. 27. De. Gyulával szobát keresünk. Sok helyen voltunk. Kaptunk Bíró ügyvédnél egy öt kis szobás lakást havi 100 K-val. Vettem a cigánytól forgácsot (10 K). Voltam a püspök úrnál. Igen szívesek voltak a püspöknel együtt. Elbeszéltem a menekülést. Vettem egy pénztári naplót 4 K 20-ért. Östve tarokkoztunk Pali, a káplán, Bodiczky Pál és én. Voltam a tanfelügyelőnél, Dénes Károlynál, a Margit ügyében. A tanfelügyelő

– Ellopták az almáimat! – kiáltotta. A szülei hamar odaszaladtak, és megvizsgálták. Így szólt az édesanya:

– Hadd el, kislányom, ne búsulj, elhozza édesapád azt az egyetlen aranyalmát, ami a király kertjében van.

Közben az almák gurultak, gurultak és végül elértek a király elé. A királyuk az aranyalma volt.

– Mit kerestek itt? – kérdezte az uralkodó.

– Kedves királyunk, tudjuk, hogy te varázsló is vagy, ezért megkérnénk, hogy változtass át minket emberré.

– Meg is teszem, de csak egy feltétel-lel! – válaszolt.

– Melyik az a feltétel? – érdeklődtek.

– Hogy befogadtok engem is az emberek közé, mert át akarok én is változni.

– Miért? – kíváncsiskodtak.

– Mert engem is le akarnak szedni és meg akarnak kóstolni.

– Akkor megegyeztünk!

– Ala, bala, kárará, változz át egy emberré! Ezt a király háromszor elmondta a három almának és végül magának, és mind átváltoztak emberré. Két nő és két férfi lett belőlük. Megházasodtak és boldogan éltek, míg meg nem haltak, csak a kislány maradt szomorú, mert nem kapta meg az aranyalmát.

Márton Brigitta V. oszt.

Hunyad megyéből jött, jó magyar ember.

Szept. 28. A házikókat visszamondtuk. Voltam a püspöknel, kértem a gyűlés-termet lakásnak, szívesen ígerte. Jolán a részünkre tojást vett, Bertiék Paksról megérkeztek.

Szept. 29. Dél előtt a városban sétát tettünk. Sok menekült érkezett szekerekkel Udvarhely megyéből. Délután tarokkoztunk. Éjjel 2-kor útra keltünk Hatvan fele.

Szept. 30. Du. 2-kor visszaérkezünk Kevébe. A kerületől megküldött 500 K-t a postánál kivettem, az egyetemről kiutalt 200 K-t távollétemben a feleségem felvette. Bohustól a nyugtát megérkeztek. Püspök úr értesített, hogy a lelkészek közül Bohust, Bélát, Nikodémuszt a menekült hívekhez rendelte, sőt a másokat is utasította a hívek látogatására. Egyben értesített, hogy az Est gyűjtéséből 5000 K-t az ev. lelkészek részére kieszközölt, amelyből nekem 400 K-t juttatott.

Okt. 1. Béla prédikált, igen nagy hatást ért el. Tétel volt: Nincsen itt maradandó... Délben Harsányi öreg lelkésznél ebédelünk: én, Béla, Baja, Cirják. Du. a polgármesterék voltak nálunk, Tóthék és Bíró.

Táplálkozás

Olykor a mezőre hideg puliszkát vittek, hideg tojásrántottával.

Ha szalonnát csomagoltak a merendevőbe, öt dologra kellett figyelniük: szalonna, kés, hagyma, só, kenyér. Ha bármelyik hiányzott, nem lehetett szalonnázni.

Áldozócsüörtökön a tehenes gazdasszonyok csupros kását küldtek azoknak a gyermekeknek, akiknek szülei nem tartottak tehenet, ez tejberizs volt, bőven meghintve őrölt fahéjjal, ezért mondták fahéjas kásának is. Csupros kásának meg azért hívták, mert a csészével együtt ajándékozták. (Magam is sokáig őriztettem egy-két ilyen ajándék csuprot, míg el nem törtek.) A hozzávaló kis ajándék csészéket gyertyaszentelőkor szereztek be a prázsmári vásáron.

Egyszerűen étkezett Hétfalu népe. Pityóka termett bőven, kukoricára is cseréltek belőle a „regátiakkal.” Disznót mindenki tartott, húsát füstölték vagy lesütötték zsírba; májast, vérest, (azalékot) készítettek, ebből illett „kóstolót” küldeni az ismerősöknek. (Akik kapták, cérnával mérték meg a hurkafélék hosszát, hogy ugyanakkorát küldjenek ők is, amikor disznót vágnak. Így kívánta az illendőség.)

Ünnepek alkalmával bőséges és finom volt az étrend. Kalácson kívül igyekeztek jobbnál jobb süteményekkel előrukkolni, a receptet egymástól tanulták, megjegyezve, hogy kitől tanulták.

Hochbauer Ferencné Gáspár Sára

Okt. 2. Házigazdánál az ingóságokat árverezték el. Délután a Róza tanyáján voltunk Etussal. Szép tanya, jó földdel (15 hold). Ötör Bertiékkel utaztam Nagybecskerekre. A 400 K-ról nyugtát írtam és egyben bejelentettem, hogy okt. 6-tól lakásunkat Balassagyarmatra tesszük át. A polgármesterék ismét kenyeret és egyebet küldtek. Bélát Nagybörsönyre hívták teljes ellátás mellett. Krámenne, Baltik püspök özvegy lánya a Béla gyerekeinek ruhákat küldött. Táviratoztam a püspök úrnak Bíró elhelyezése ügyében. Viktor a lovat 600 K, a hámat 200 K, a szekeret 200 K = 1000 K eladta.

Okt. 3. Egész nap a pintói tanyán voltam. Itt van Tóth Lajosnak 400 hold bérlete. Csúnya, szeles, hideg és esős idő volt. A tanyai élet az ott lakók számára nem olyan ideális, mint ahogy képzeltem. Egyhangúság uralkodik, a lelki, szellemi életnek semmi nyoma nem látható. Délben Bíró is kijött a tanyára, ahonnan megy Bohushoz aláírásért. Adtam neki 50 koronát. A püspök megbízta Debrecenben vallástanítással. Bélát a püspök külön kiküldte Torontálba, a hívek gondozására.

Id. Kiss Árpád

Tájszavak: Z, Zs

- *zára*: vert tej, összerázott savanyú tej
- *zárza*: maráncsen (szilvafajta)
- *zárzások*: tatrangiak
- *zeke*: férfi darócfelöltő
- *zér*: haragos szóváltás
- *zer*: savó, a sajtgyártás mellékterméke
- *zészter*: a testvérek feleségei, sógorasszonyok
- *zesztra*: hozomány, kelengye
- *zsamba*: félszeg
- *zsandár*: csendőr
- *zsanika*: májvirág, mogyoróalj (Hepatica transsylvanica)
- *zsebruva*: zsebkendő
- *zsejp*: pázsit, gyep
- *zselegni*: hangoskodni, lármázni
- *zselétke*: mellény
- *zsémb*: zsémbeskedés
- *zsemzseg*: motoszkal
- *zsindice*: juhtejsavó, a benne levő ordával
- *zsizsál*: játszik a tűzzel, a parázzsal (gyerek)
- *zoltármadár*: seregély
- *zsup*: rozsszalma-kötés
- *zsuzska*: fenyőtoboz

Felhívás

Kedves Olvasók!

Lapunk hasábjain, közel két esztendőn át, hétfalusi csángó tájszavakat közöltünk Hermann Antal, Papp György (Zajzon), Bartha Károly, Kolumbán Samu, Horger Antal, Seres András, Kovács Lehel István (Hosszúfalu), dr. Magdó János (Türkös), Tomos Tünde (Csernátfalva) gyűjtéseiből.

Szótárszerűen, A-tól Z-ig, adtunk ízelítőt a hétfalusiak által használt szavakból.

Felkérjük olvasóinkat, hogy ha még tudnak a közöltektől eltérő szavakat, küldjék be szerkesztőségünkbe. Köszönjük!

Kedves Gyerekek!

Október 21-től újra indul az aprók táncháza.

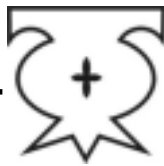
Ha szerettek játszani, énekelni, táncolni, minden csüörtökön 4 órától szeretettel várunk benneteket a csernátfalusi épület I. osztályának termében.

Október 29-től minden pénteken 4 órától felfedezhetjük azt, hogy milyen jó együtt játszani, kézműveskedni, rajzolni.

Ha te is csapatunkhoz szeretnél tartozni, szeretettel várunk a csernátfalusi épület I. osztályának termében.

Lapszámunkat az
Illyés Közalapítvány
támogatta

Ne budapesti elefántcsonttoronyból...

(A Duna TV szerkesztői Hétfaluban)

Hogyan indultak Hétfaluba, hívták ide vagy pedig a Duna TV valamilyen programja szerint érkeztek ide?

Én a Duna TV vallási műsorainak egyik szerkesztője vagyok. Meglehetősen szabad döntésem, hogy milyen témát dolgozzak fel. Adódott az ötlet, hogy egyszer ide is eljövünk, Hétfaluba. Ez valójában egy régi kapcsolat. Amikor Kajcsa László tiszteletes úr még Oltszakadátton volt, testvérgyülekezeti kapcsolat alakult ki az én akkori budapesti gyülekezetem és az oltszakadati között, amiből barátság is lett és tartjuk a kapcsolatot már 15 éve. Amikor megtudtam, hogy idekerült, akkor már elhatároztam, hogy egyszer eljövünk Hétfaluba is filmet készíteni, ugyanakkor ez be is illeszkedik a Duna TV műsorterveibe. Így szeretnék a Kárpát-medence minden jelentős régióját bemutatni, és azokat a vidékeket különösen, amelyek egy kicsit elhanyagoltak. Sokszor Kolozsvárról, Nagyváradról közvetítünk, de ide, viszonylag távol, kevesen jutnak el, és ami a legfontosabb, hogy ez most sikerült. Már voltunk itt nyáron, kora nyáron, egy kollégámmal, istentiszteletet közvetítettünk. Minden hónapban közvetítünk egy istentiszteletet: evangélikust, reformátust, unitáriust vagy katolikust, és az evangélikus istentiszteletet a nyáron innen, a fűrészezei evangélikus templomból közvetítettük. Ez nagyon nagy élmény volt mindannyiunknak, és elhatároztuk, hogy visszajövünk egyszer egy magazin készítésére is. Azért időzítettük mostanra, mert összekötöttük az új erdélyi evangélikus püspök, Adorjáni Dezső sepsiszentgyörgyi beiktatásával. A Duna TV szokásos anyagi gondjaival függ össze, ha már eljöttünk ilyen messzire, egyszerre két műsort is összeállítunk. Pénteken lesz az iktatás és előtte másfél napot már forgattunk.

Hétfalu környéke fontos stratégiai pontja volt a magyar királyságnak s később az erdélyi fejedelemségnek, sok századon keresztül. Ezelőtt száz évvel itt egy erőteljes fejlődésnek induló polgárosodást tapasztalhattunk. Mi látszik ebből még ma?

Sok minden megmaradt. Egy néhány százaljasabb év után most újra van lehetőség sok mindennek az újraindulására és mivel akkor, a 19. század végén, 20. század első felében nagyon megerősödött a helyi magyarság – nem kis részben az egyháznak köszönhetően, ezért 40-50 év után is, ha nem is ott lehet folytatni, ahol abbahagyták, de legalábbis könnyebb az újraindulás. Látjuk azt, hogy az egyház még mindig az egyik legfőbb közösség-szervező erő, hogy a lelkes nemcsak lelki munkát, hanem közösségi munkát is végez, és joggal fordulnak

hozza, ha gazdasági vagy jogi, vagy bármilyen egyéb tanácsra van szükségük. Látjuk azt is, hogy az iskolák újraindítása mennyire fontos és – most, hogy itt vagyunk a Zajzoni Rab István Középiskola udvarán – ennek is mily nagy a jelentősége... Sokszor persze azt is érezzük, hogy az újraindulás nehéz. Például, ha Zajzoni Rab Istvánról van szó, a mostani fiatalok nem sokat tudnak róla. Tudják azt, hogy csángó költő volt, meg hogy Petőfi után élt valamivel, de sokkal többet nem tudnak róla. Az anyanyelv ápolásában is sok hiányosság van. Ha az utcán hallgatózunk, akaratlanul is halljuk, hogyan beszélnek egymással az emberek. Nem mindig a legékesebb és legtisztább nyelvet beszélnek. Lehetne ezen is nyilván változtatni.

Az összlakossághoz képest a magyar lakosság számaránya mára már 25% alá süllyedt, rengeteg gondot hozott, tehát nemhogy ritkulnának a gondok, hanem egyre gyűlnek. Ezekből a gondokból mit vesz észre az idelátogató TV-szerkesztő?

Csak egy-két napot itt töltve nem lenne méltányos, ha állást foglalnánk ezekben a kérdésekben. Mégis az első szembetű az, hogy látszik a nagy gazdasági hátrány. Látjuk, hogy a boltokban mindent lehet már venni, ellentétben egy 15 évvel ezelőtti helyzettel, mikor volt pénzük az embereknek, de nem tudtak mit venni rajta, most mindent meg lehetne vásárolni, de nem nagyon van pénzük az embereknek. Ez a gazdasági nyomor. Halljuk, tapasztaljuk, hogy még mindig kérdéses a szülőföldön maradás. Az értelmiség megtartása kulcsfontosságú, és akik kint tanulnak, azzal a szándékkal tegyék, hogy a saját közösségüknek a felemelkedését szolgálják vele. Azok is, akik például eljönnek Magyarországra tanulni: nagyon örülünk, ha jönnek és tanulnak az egyes egyetemeken és főiskolákon, vagy akár szakmákat is, de lehetőleg jöjjenek vissza. Ez mindig megtartó erő volt a magyarságban: elmentek külföldre – Nyugatra – tanulni, de nem hagyták ott a hazájukat, hanem visszatértek a szülőföldre.

(Folytatása a 4. oldalon)

Dr. Fabinyi Tamás egyetemi adjunktussal, a Duna TV Isten kezében című műsorának szerkesztőjével Hochbauer Gyula beszélgett

Szent Mihály-nap Négyfaluban

(A rendezvény történetének IX. esztendejében)

Idén, kilencéves történetében először, a négyfalusi Szent Mihály-napokat nem a település magyarsága szervezte, hanem Négyfalu Muncipium Polgármesteri Hivatala, Négyfalu Muncipium Városi Tanácsa és a Négyfalusi Csángó Alapítvány. Idén először korlátozódnak egy napra a rendezvények; először nem hívtak más településekről „vendégszereplőket”; idén először nem az ökumenikus istentisztelet köré szerveződik a rendezvény; idén először nem a hajdani településrag Szent Mihály falván (Csernátfaluban) szervezik a szabadtéri eseményeket; idén először nincsen településrészek (a hajdani falvak) szerint szervezett focibajnokság; és mindezek miatt idén először nem vállal szerepet a szervezésből a Hétfalusi Magyar Művelődési Társaság.

*

A település nem vált a rendezvény tarka színterévé, hisz elmaradt a templomok előtti tereken egy-egy népi táncegyüttes bemutatója. Ez a mozzanat nem egyszerűen csak négy-öt faluközponttal tágitotta a berendezett teret, hanem olyan szokáselemeket iktatott a rendezvénybe, amelyekkel önkéntes szerepet vállalva, sokan tevékenyen kapcsolódtak a rendezvényhez. E terek körüli házak lakói türelmetlenül várták mindig az ide érkező felvonulókat, nemcsak azért, hogy közönségként tapsoljanak a felvonulóknak, hanem azért is, hogy valamivel megkínálják őket. Sokan közülük ezzel az őszinte örömmel élték meg a számukra e találkozóra korlátozó népnepélyt. Melynek rangját a lakosság szemében az is növelte, hogy a felvonulást „hivatalosságként” a forgalmista rendőrök is segítették. A népnepély jelleget a csernátfalusi főtéren tartott bemutatót bevezető himnuszok erősítették, és konkrét élménnyé sűrítette a magyar lakosság szabadság- és egyenlőségi igényét s a román lakosságban érvényesítővé tette a toleranciát.

*

A rendezvényt csak látványként, szórakozásként megélik számára úgy tűnhetett, hogy az elemek esetlegesen kerülnek egymás mellé, s a több napos eseménykavalkádot fárasztónak érezhették, noha azok rendre a helybeli magyarság más-más lakosságrétegét hívták és hozták a népnepélyre: a vallásosokat, a sportrajongókat, a népi kultúra kedvelőit, a polgáribb művelődési formákat igényelőket, a népművészet, a művészet iránt érdeklődőket, a majáliskedvelőket, azokat, akik bálozni szeretnek, a diszkókorúakat, azokat, akik otthonról nem kívánnak vagy nem tudnak elmozdulni, az alkotókat, a termelőket, evangélikusokat, reformátusokat, katolikusokat, tősgyökeres csángókat és idetele-

pedett székelyeket s más magyarokat...

*

Idén tizenegyszer kezdődött Négyfalu főterén szeptember 26-án, vasárnap a Szent Mihály-nap. Ekkor ért oda a város két széléről induló, 2-2 szekérből és lovasokból álló sereg. A szekereken két tucatnyi román és magyar népviseletbe öltözött fiatal, a Kéknefelejcs és az Astra táncosai meg a helybeli fűvőszenekar. A térnek a tanács felén a hivatalosságok: polgármester, alpolgármester, tanácsosok, s a tér körül szét-szórtan kíváncsiskodók. A megnyitó előtti pillanatokban vonult át a téren a közeli ortodox templomba egy hagyományosan szervezett román lakodalmas menet, zenével, jó hangulattal. A román megnyitó szöveg átalakult mikrofonpróbává, majd a tanács nevében Géczy Levente ifjú tanácsos nyitotta meg magyarul a rendezvényt. Egy-egy rövid román s magyar táncmutató után a szekerek s lovasok Hosszúfaluba vonultak a majálisra. Ott igazi majális hangulat volt: zsbongó fiatalok, harsogó zene, alkalomhoz illő étel-ital, műanyagátrak az előkelőségeknek. A Négyfalusi Csángó Alapítvány épülete melletti standokon a gazdakör hagyományos terménykiállításai s a gyerekek csodanövényei. Az épület első termében Moldován Mihály fotóművész tavalyelőtt már köztetszést aratott kiállításai, Fekete Éva virágkompozíciói, s a következő teremben Mezei Etelka festményei.

Valószínű, hogy ilyen kell legyen a város által szervezett majális: tükrözze a lakosság nemzetiségi összetételét. Reméljük, még fog hasonlót szervezni a Polgármesteri Hivatal s a Városi Tanács. Mint ahogy azt is, hogy nem a hagyományosság alakuló Szent Mihály-napok helyett rendezze ezt.

*

A Szent Mihály-napok ugyanis a hétfalusi magyarság civil kezdeményezésére szerveződő népnepélye volt eddig, a mi hagyományainkba gyökerező, akárcsak a románság számára a Szent Ilie-nap. Erről önként lemondanunk, a közösségünk iránti felelőtlenség. Ennek az ünnepek az értéke nem a Polgármesteri Hivatal s a kapott támogatástól függ, s ilyesmiért eladni szégyen, hanem attól, hogy kik, hányan, milyen tudattal-akarattal-céllal munkálkodnak érte önzetlenül és önként.

*

Az első Szent Mihály-napi felvonuláskor sokan könnyeiket törölve örvendeztek „Ezt is megértük!” A mostani az akkori katarzis helyett sokaknak könnyed szórakozást hozott, s a hajdani katarzisépítőknél a visszajára fordíthatóság kudarcát, mikor valami nemcsak hogy lényeg nélkül marad, hanem ellenértékkel telítődik.

Hochbauer Gyula

Z a j z o n i R a b I s t v á n k ö l t é s z e t e

„Elégé lehet fájlalni, hogy Zajzoni és más rokon elmék, mint valamely e-szeveszett világ polgárai, erejük mértéklése nélkül, a mindenféle, csak nem jó állapotok zűrzavarában ide-oda hányódtak, izléssel, tanulmánnyal, mint a teknőben a víz” – írta Zajzoni Rab István egyik első méltatója, Erdélyi János (*Pályák és pálmák*. Budapest, Franklin Társulat, 1886. 51. oldal.)

Persze, az is érdekelne, hogy kikből állt az a pesti Tafelrunde, amelyről Erdélyi az idézett szöveg folytatásában beszél most mégis az izlésben való „ide-oda hánykolódást” vizsgálom. A népiesek-epigonok közé soroláshoz már került szó (s még fog), az almanachlira hatásáról is, noha konkrétumok nélkül. A Bajza József formálta izlésből főként a tónus érzélgőssége és a finomkodástól a ke-resettséggig skálázható kifejezőmód hatását érezzük Zajzoni költészetén, különösen korai versein.

Az almanachlira a 19. század harmadik, negyedik és ötödik évtizedének divatos stílusa volt. Nemcsak Wachott Sándor, Papp Endre, Császár Ferenc, Kunoss Endre, Szemere Miklós nem vonhatta ki magát hatása alól, hanem Vörösmarty, sőt Petőfi sem.

Vörösmarty harmincas években írt verseiben gyakoriak az irányzat kedvelt *báj* előtagú neologizmusai.

Zajzoni zsengeiben is fölös a *báj*: „*bájós szemed*” (A búshoz), „*hangom bájit hordana*” (Hasztalan kérelem), „*bájalak*” (Sóhaj), „*bájoló hangokkal*” (Panasz), „*elzengém bájidat / Édeni hangokkal*” (V...hoz), „*bájmerülten... alszanak*” (Utálatos hangok), „...*égi honának /*

Bájörömebe...” (Búcsú), „*Kis madárka a rózsafán / Ne röpdössél bájillatán!*” (Meglakolás), „*bájló virág*” (A bús rózsám), „*Bájt üdítő játékokban...*” (Cím nélküli ritmuspróbálgatás), „*a holdfény kējárjában / Bájolólág szertenéz*” (A székely lányka), „*bájhangon felele*” (A szánakozó madárka).

*

A későbbi versekben ez a hatás is le-tisztul. A kor alakuló izlése sem ezt erősíti, de a korabeli irodalomkritika határozott értékelvárásai is erre ösztönöztek. Ahol mégis marad, ott kevésbé tűnik giccsesnek a mai olvasó számára is: „...*szerellemnek / Búbájós voltáról*” (Álmodj kis galambom), „...*a Balaton / Búbájós tündére*” (B... Gizellához). Máshol: „...*lekednek / Búbájós eget*” (Ilkának) a kép elvontságát fokozza. A magyarnak életében... című versben népzeneinket nevezi bájzenének. Ez már a mai olvasóban, a nyelvhasználat szűkítette jelentésének köszönhetően, parodisztikus felhangot kap, akárcsak az „*Elöttem leng búvös bájós képivel*” (ilyen kínos, ilyen hosszú), noha itt úgy is értékelhetjük, hogy az önirónia csordul át a környezetre.

Igaz, hogy Zajzoni az almanachlira kínálta lehetőségek közül kevéssel kísérletezik, de költői alkata szerint az érzelmek kultusz felé is sodródik. Nemesak a Petőfi-epigonok s az Arany-iskola kortársa, hanem a Vajda Jánosé is, s nem sokáig várat magára a hangulatköltészet Kiss Józseffel, Komjáthy Jenővel, Endrődi Sándorral.

Az almanachlirából kinőtt hangulat, allegorikus versbeszéd és a jelzőelvezetben színre szín *Az örök élő fák* című Zajzoni-vers:

örömökről, mai gondokról. Most készítettünk interjú Barkó Etelka néniével, aki bemutatta a gyönyörű szép csángó népviseletet – ez egyedülálló élmény volt a mi számunkra –, de valahol ez is értékmentés, persze. Viszont ugyanilyen izgalmas egy mai fiatallal beszélgetni, hogy ő hogyan látja a helyzetét, az életét, a gondjait. Fontos, hogy a Duna TV ne egy budapesti elefántcsonttoronyból készítse a műsort, hanem állandó dialógusban legyen a helyiakkal. Ezért is van szükségünk visszajelzésekre. Ha valamelyik műsorunk után kapunk levelet, telefont vagy e-mailt, akkor mi azokat komolyan szoktuk venni. Ugyanúgy, ha műsorötletekkel keresnek meg: ha van egy fontos téma vagy egy fontos ember, amit vagy akit be kellene mutatni, akkor lehetőségünk szerint erre úgy mond rámozdulunk.

Köszönöm szépen!

Én is köszönöm szépen!

Ázsiában ezüst vizek partján,
Világföldbe származott a mag,
Mit az égből, az Isten kezéből
Hoztak le a szentelt sugarak.

Virágföldben a mag megfogamzott,
S megszüle a föld az élő fát,
Napsugár és levegő sietve
Szövék rá a legszebb zöld ruhát.

Virágföldben, ezüst vizek partján
Virult a fa sok, sok századig,
Gyümölcséből csemeték nővének,
Idővel sudár lett mindenik.

S az élő fák ég felé nyulamló
Serege oly szép, oly büszke lőn!
Az ég gyémánt gyöngyökkel raká meg,
A szivárvány fénylett a gyöngyökön.

Rabló nép jött bárdal és baltával,
Virágföldre dőltek a fák,
Ezüst vizek letarlott parttal a
Lombhősöket zúgva siratják.

A természet ily fiak vesztére
Megidézé bosszuló hadát:
A viharok keletről nyugatig
Eltomboló barna tábort.

Barna tábor fölszedé a dőlt fák
Szerte fekvő gyümölcs-magvait,
És elvitte messze, messze földre,
Hol a nap teremti bábjait.

A jó magból jó fák serdülének,
Büszke sasok laknak ágain;
És mit árt, ha mérges, gyilkos pókok
Hálót fonnak itt-ott lombjain?

Azért a fák virulnak örökre,
Mert nem veszhet soha ki a mag,
Mit az égből, az isten kezéből
Hoztak le a szentelt sugarak.

A *Temető lett árva szívem...*
Temető lett árva szívem,
Benne sok szép gyermek alszik;
Sok szép gyermek: szép érzelmek,
Sirjajkon panasz hangzik.

Lelkem panaszkodik értük,
Ők alusznak halva, törve;
Szegény lelkem úgy szerette,
Szereti is mindörökre.

Amíg éltek tisztán, szépen,
Ő volt anyjuk, hűn ápolta,
Ébresztőre, altatóra
Isten himnuszát dalolta.

Egykor lelkem elment messze,
Barátokat látogatni,

Jaj! Hogy meré azt a sok szép
Gyermeket egyedül hagyni!

Rózsakertben hagyta őket,
Rózsakert volt a kebelem,
Jó illat ült a rózsákon,
Jó illat volt a szerelem.

Sok szép gyermek itten játszott
Jó illattal, arany fénnel,
Arany lepkék hinték tele
A rózsakertet tömjénnel.

Arany lepkék: gondolatok,
A nyugalom angyalai;
Együtt ennyi boldogságot
Alig lehet kimondani.

Sok szép gyermek amint játszott,
Mérges kígyók megmérgezték,
Megharapták. Ők szegények
Bele életüket veszték.

Mérges kígyók: a rágalom,
Az irigység teremtményi;
Kit ne tudnának megölni,
Ki ne tudna tőlük félni!

Boldog tanya oly rideg lett!
Rózsák minek virítsanak,
Ha gyermekek, ha angyalok
Eltűntenek, nem játszanak?

Rózsakertből vad ciher lett,
Illat helyett köd ül rajta,
Gyermek helyén kígyó játszik,
Lepke helyét ülő lakja.

Annyi boldogságból ennyi
Undort lelt megértő lelkem,
Sírva monda: most magamat
Bánatomat elkeserem.

Sír azóta, s látja, mily jól
Él a világ érzés nélkül,
Míg világ nélkül az érzés
Csak sírt talál menedékül.

...a világfájdalmas hangulatlira világá-hoz tartozik, de helyenként Tompa Mihály, Arany János s a mai olvasó számára a verszárlat előtti két szakaszból már Kányádi is kijátszik, az utolsóból pedig Vajda János.

Hochbauer Gyula

K i v a g y o k ?

Ha vizem van, bort iszom,
Ha vizem nincs, vizet iszom.
Ki vagyok?

(A vízimalom molnára)

Csernátfalva

